

Teisteanais
Nàiseanta
2022 ATHARRAICHTE

X837/76/12

**Eachdraidh
Eachdraidh Albannach**

DIHAOINE, 20 CÈITEAN

11:00 M – 12:30 F

EACHDRAIDH ALBANNACH — 36 comharran

Feuch AON phàirt.

Sgrìobh do fhreagairtean gu soilleir ann an leabhran nam freagairtean. Ann an leabhran nam freagairtean, feumaidh tu àireamh na ceiste a tha thu a' freagairt a chomharrachadh gu soilleir.

Cleachd inc **gorm** no **dubh**.

Mus fàg thu seòmar na deuchainne feumaidh tu leabhran nam freagairtean a thoirt don Fhreiceadan; mura dèan thu sin, dh'fhaodadh tu na comharran gu lèir airson a' phàipeir seo a chall.

* S 8 3 7 7 6 1 2 *

[DUILLEAG BHÀN]

NA SGRÌOBH AIR AN DUILLEIG SEO

EACHDRAIDH ALBANNACH

Feuch AON phàirt

PÀIRTEAN

A.	Cogaidhean na Saorsa, 1249–1328	<i>duilleag 04</i>
B.	Linn an Ath-leasachaidh, 1542–1603	<i>duilleag 06</i>
C.	Cùmhnant an Aonaidh, 1689–1740	<i>duilleag 08</i>
D.	Imrich agus ìmpireachd, 1830–1939	<i>duilleag 10</i>
E.	Buaidh a’ Chogaidh Mhòir, 1914–1928	<i>duilleag 12</i>

[Tionndaidh an duilleag

PART PÀIRT A - Cogaidhean na Saorsa, 1249–1328

Dèan sgrùdadh air na stòran gu h-ìosal agus freagair na ceithir ceistean a leanas.

Stòr A bhon *Scotichronicon* a chuir Walter Bower ri chèile ann an Alba anns na 1440an.

Biodh fios air òrdugh nan tachartasan. Air 19 Màrt 1286 bha am prionnsa mòr Alasdair III marbh, agus mar an ceudna a' chlann uile a bh' aige. Tha sgrios an ama a lean a' nochdadh gu soilleir cho brònach agus cho cronail 's a bha a bhàs do Alba uile. Bha an rìoghachd as aonais rìgh ga riaghladh airson sia bliadhna agus naoi mìosan, dìreach mar a rinn cuideigin fàidheadaireachd o chionn fhada, ach a mhàin aon nighean bheag air an robh Mairead, nighean Mairead banrigh Lochlainn, nighean an rìgh Alastair nach maireann. Anns an aon bhliadhna, 1286, còig làithean deug às dèidh na Càisge, chaidh pàrlamaid a cumail ann an Sgàin far an robh sianar fhreiceadan air an gairm gus an rìoghachd a riaghladh. Ach, an uair a bha còir-sheilbh air rìoghachd na h-Alba air a chonnsachadh gu dian le seann Raibeart Brus, 's e sin seanair an Rìgh Raibeart, agus Iain Balliol, thuirt Iain gum b' ann aige fhèin a bha an tagradh a bu treise air an rìgh-chathair.

Stòr B bho aithisg le àidseant Sasannach a chaidh a chur gu Sir Raibeart Hastang, prìomh oifigear airm Eideird ann an Alba, Lùnastal 1299.

Aig coinneamh na comhairle dh'iarr Sir Daibhidh Greumach fearann Shir Uilleim Uallais, ach fhreagair Sir Calum Uallas, bràthair Shir Uilleim, nach bu chòir am fearann no an stuth aige a thoirt seachad. Thuirt e, bhon a bha Uallas air Alba fhàgail gus taic fhaighinn airson math na rìoghachd, gum bu chòir a chuid fearainn a dhìon. Air sgàth seo dh'èirich connspaid eadar an dà ridire agus tharraing iad am biodagan. Mu dheireadh thàinig an Stiùbhard agus uaislean eile eatorra agus chiùinich iad iad gus cuimhneachadh dhaibh gum bu chòir dhaibh a bhith aonaichte an aghaidh an nàmhaid chumanta, Eideard, Rìgh Shasainn. Aig an àm sin chaidh litir a thoirt chun na comhairle, ag innse mar a bha na Sasannaich a' losgadh agus a' sgrios an fhearainn, a' toirt ionnsaigh air sluagh na h-Alba. Air an adhbhar sin, chaidh aontachadh gum biodh na caistealan uile aig easbaig Chill Rìmhinn mar phrìomh fhreiceadan, agus gum biodh Raibeart Brus agus Iain Comyn còmhla ris mar cho-fhreiceadain na rìoghachd.

Stòr C bho Geoffrey W.S. Barrow, *Robert Bruce and the Community of The Realm of Scotland* (2001).

Nam biodh eich a bharrachd aig na h-Albannaich, nam biodh iad na b' ullaimh na bha iad airson buaidh cho mòr, nam biodh iarla Dhunbar air a ghiùlan fhèin mar a rinn an ceannard a bha na aghaidh aig Bothwell, dh'fhaodadh gum biodh an t-sìth air a bhuannachd. Dh'fhaodadh gum biodh Raibeart Brus, a bha a-nis aithnichte mar rìgh na h-Alba air feadh a rìoghachd fhèin agus mòran de thaobh an iar na Roinn Eòrpa, air an aon aithne fhaighinn gu deas air a' chrìch. Mar a bha, bha Brus air neo-eisimeileachd na h-Alba a bhuannachadh, ged nach robh na Sasannaich fhathast deònach sin aideachadh. A bharrachd air sin, bha e air a thagradh gu rìgh-chathair na h-Alba agus an tagradh rèabhlaideach aige airson ceannas coimhearsnachd na rìoghachd a dhearbhadh gu buadhach. A rèir shlatan-tomhais an ama, chaidh a dhearbhadh laghail le còir oighreachail, laghail le aonta an t-sluagh, agus laghail le breitheanas Dhè, agus bha Rìgh Raibeart a-nis air suidheachadh ùghdarrais a ruigsinn nach gabhadh a chur thairis.

EACHDRAIDH NA H-ALBA - PÀIRT A (a' leantainn)

Stòr D bho Colin McNamee, *The Wars of the Bruces: Scotland, England and Ireland 1306–1328* (2006).

Ann an dà dhòigh air leth cudromach, ge-tà, cha robh mòran buaidh aig a' bhlàr sa bhad. Cha robh ann ach aon bhlàr ann an cogadh fada. Cha do chuir e crìoch air tagradh Eideird II a bhith na thighearna air Alba; agus cha do dh'atharraich e cothromachadh cumhachd eadar Sasainn agus Alba. Ged a thug Allt a' Bhonnaich barrachd thighearnan Albannach gu a thaobh, cha do chuir am blàr crìoch air strì an aghaidh Rìgh Raibeart. Chan eil e na iongnadh gu bheil na h-aithrisean a thàinig a-nuas thugainn bhon riaghladh aige, is cuid den fhìrinn air fhalach annta, ag innse mu Alba aonaichte fo bhratach Bhrus. B' e an dùbhlán bu shuaicheanta a nochd an aghaidh Bhrus am measg uaislean na h-Alba co-fheall Soules ann an 1320, ach thàinig aon phrìomh Angla-Albannach a-null gu taobh Bhrus an dèidh a ghlacadh aig Allt a' Bhonnaich: Ingram de Umfraville. Ach, cha robh fianais sam bith ann gun deach an eisimpleir aige a leantainn gu farsaing.

Feuch A H-UILE ceist a leanas.

1. Dè cho slàn 's a tha **Stòr A** a' mìneachadh duilgheadas a' cho-arbais, 1286–1292? 10
Cleachd an stòr agus d' fhiosrachadh fhèin.

2. Mìnich na h-adhbharan airson gun robh duilgheadasan eadar Iain Balliol agus Eideard I. 8

3. Dèan measadh air cho feumail 's a tha **Stòr B** mar fhianais air dùbhlán Albannach a' leantainn air adhart, 1298–1305. 8

Ann a bhith a' tighinn gu co-dhùnadh bu chòir dhut iomradh a thoirt air:
 - *tùs an stòir agus air an amas a dh'fhaodadh a bhith aig an stòr*
 - *susbaint an stòir*
 - *d' fhiosrachadh fhèin.*

4. Dè an uiread a tha **Stòran C** agus **D** a' nochdadh mu dhiofar mhìneachaidhean air buaidh Bhrus aig Allt a' Bhonnaich? 10
Cleachd an stòr agus d' fhiosrachadh fhèin.

PÀIRT B — Linn an Ath-leasachaidh, 1542–1603

Dèan sgrùdadh air na stòran gu h-ìosal agus freagair na ceithir ceistean a leanas.

Stòr A bho Margaret H. B. Sanderson, *Early Scottish Protestants* (2010).

Ann an 1500 bha a h-uile Crìosdaidh ann an Alba Caitligeach agus bha an Eaglais air a stiùireadh leis a' phàpa anns an Ròimh. Anns na 1550an bha daoine a' frithealadh bhuidhnean a leugh, no a dh'èist ri cuideigin a' leughadh, leabhraichean Pròstanach clò-bhuailte ann am Beurla a thàinig a-steach a dh'Alba tro Phort Lite, faisg air Dùn Èideann. A bharrachd air sin, ged bu bheag an àireamh de Phròstanaich Albannach a chaidh a chur gu bàs leis an Eaglais Chaitligich, bhrosnaich na bàsan seo mòran feirge an aghaidh na h-Eaglaise. Bha casaidean luchd an ath-leasachaidh an-aghaidh luchd-eaglais Caitligeach, casaidean a dh'fheuch ceannardan na h-Eaglaise ri chur ceart, a' gabhail a-steach gearanan mu bheairteas na h-àrd-chlèir agus hiopocrasaidh nam manach. Aig a' cheart àm bha aig na h-ùghdarrasan Caitligeach ann an Alba ri bacadh a chur air buaidh Phròstanach à Sasainn, gu h-àraidh nuair a thàinig Màiri Guise gu bhith na riaghladair, gus cur an aghaidh amharas mu mhiann na Frainge a bhith a' gabhail smachd air Alba.

Stòr B bho Andrew Melville, *The Second Book of Discipline* (1578).

Ann an cùisean cràbhach feumaidh an rìgh èisteachd ris na tha an Eaglais ag ràdh ris, tron Àrd-sheanadh, seach feuchainn ris an Eaglais a riaghladh e fhèin. Is e obair an rìgh dèanamh cinnteach gun cum an Eaglais ri òrdughan a' Bhìobaill, ach chan fhaod e feuchainn ri easbaigean a chleachdadh a dh'innseas do mhinistearan dè bu choir dhaibh a bhith a' searmonachadh, no ciamar a bu choir don Eaglais a gnothach fhèin a ruith; tha iad sin nan gnothaichean do na clèirean. Ma dh'fhàilligeas am monarc ann an giùlan moralta bu chòir dha gèilleadh ri smachd na h-Eaglaise, dìreach mar a tha aig gach neach eile ri dèanamh, a chionn gu bheil e na bhall den Eaglais, chan e a cheann: is e Crìosd a-mhàin Ceann na h-Eaglaise. Ach, faodaidh rìgh diadhaidh uaireannan ministearan a chur an dreuchd, mar eisimpleir, ma dh'fhàsas an Eaglais coirbte air an Talamh seo.

Stòr C bho Alec Ryrie, *The Age of Reformation* (2009).

Is e soirbheachas Ath-leasachadh na h-Alba ann a bhith ag atharrachadh beatha làitheil an t-sluaigh aon de na tachartasan as dìomhaire san t-siathamh linn deug agus aon den fheadhainn as iongantaiche. Bha buaidh na h-Eaglaise aig ìre ionadail air fhaireachdainn sa mhòr-chuid tro obair sheiseanan eaglaise. Bha na seiseanan eaglaise a' cumail sùil air giùlan an t-sluaigh gus dèanamh cinnteach gun leanadh a h-uile duine na h-aon riaghailtean giùlain gus am biodh an comann-sòisealta Crìosdail agus òrdail. Tha e fìor gun do chuir seiseanan eaglaise seachad ùine a' cumail sùil air giùlan feise dhaoine, ach cha b' ann air sgàth 's gu robh seiseanan eaglaise ro dheònach breithneachadh air moraltachd chàich; bha e air sgàth gu robh feise taobh a-muigh pòsaidh gu tric a' leantainn gu clann 'dhiolain' agus dh'fhaodadh an uair sin gum feumadh an Eaglais coimhead às an dèidh. Dh'fhaodadh dùil a bhith aig an fheadhainn a chaill searmon, a ràinig anmoch, no a bha a' bruidhinn no a' cadal troimhe; an fheadhainn a tha fo amharas a bhith ag obair air Didòmhnaich ri càineadh fhaighinn bho sheisean eaglaise.

EACHDRAIDH NA H-ALBA - PÀIRT B (a' leantainn)

Stòr D bho Jane E. A. Dawson, *Scotland Re-Formed* (2007).

Bho 1560, b' ann nam beatha chràbhach a thachair an ùpraid a bu mhotha a dh'fhairich a' mhòr-chuid de dh'Albannaich. Aig deireadh nan 1580an bha saoghal Caitligeach nam meadhan aoisean air a dhol à bith. Bha cultar Pròstanach ùr ga stèidheachadh fhèin, gu sònraichte ann an adhradh san eaglais air Latha na Sàbaid. Ann an seirbheisean eaglaise Pròstanach chuir am prìomh àite a chaidh a thoirt do shearmonachadh agus leughadh a' Bhìobaill cudrom ùr air litearrachd a' brosnachadh clò-bhualadh litreachas cràbhach, a dh'fhàs gu bhith na phrìomh bhathar ann am margaidh nan leabhraichean a bha a' tighinn am bàrr. Bha a' mhòr-chuid de dh'Albannaich fhathast gun chomas leughaidh, ge-tà, agus mar sin, bha mòran fiosrachadh crabhach aca air an teanga tro sheinn nan sailm. Leasaich an Eaglais deas-ghnàthan coitcheann ùra agus dh'fhalbh na seann fheadhainn co-cheangailte ris an Òigh Moire agus na naoimh, mar a rinn abaidean agus manaich. Bha seo air sgàth 's gun do sguir daoine a bhith a' creidsinn gu robh àite sam bith aig naoimh no Moire neo manaich ann a bhith gan cuideachadh a' faighinn gu nèamh.

Feuch A H-UILE ceist a leanas.

5. Dè cho slàn 's a tha **Stòr A** a' mìneachadh carson a bha ath-leasachadh ann an Alba, 1560? 10
Cleachd an stòr agus d' fhiosrachadh fhèin.
6. Mìnich na h-adhbharan a bha e doirbh do Mhàiri, Banrigh na h-Alba, Alba a riaghladh, 1561–1567. 8
7. Dèan measadh air cho feumail 's a tha **Stòr B** mar fhianais air an t-srì airson smachd air an Eaglais rè riaghladh Sheumais VI. 8
Ann a bhith a' tighinn gu co-dhùnadh bu chòir dhut iomradh a thoirt air:
 - *tùs an stòir agus air an amas a dh'fhaodadh a bhith aig an stòr*
 - *susbaint an stòir*
 - *d' fhiosrachadh fhèin.*
8. Dè an uiread a tha **Stòran C** agus **D** a' nochdadh mu dhiofar mhìneachaidhean air buaidh shòisealta an ath-leasachaidh air Alba, gu 1603? 10
Cleachd an stòr agus d' fhiosrachadh fhèin.

EACHDRAIDH ALBANNACH — 36 comharran

PART Pàirt C – Cùmhnant an Aonaidh, 1689–1740

Dèan sgrùdadh air na stòran gu h-ìosal agus freagair na ceithir ceistean a leanas.

Stòr A bho Michael Lynch, *Scotland: A New History* (1992).

Bha sgeamaichean mòra aig oifigich Rìgh Uilleim airson smachd a chumail air a' Ghàidhealtachd ach chleachd iad am fuasgladh a bu shaoire a bha iad a' smaoinichadh a gheibheadh iad às leis. Bha e a' toirt a-steach oidhirp eile gus ceannardan fa-leth a cheangal ris an riaghaltas le bòid phearsanta. Bu daor a cheannaich iad air. Thàinig tachartasan air 13 Gearran 1692 ann an Gleann Comhann gu bhith co-cheangailte ri nàimhdeas Sasannach nuair a rinn saighdearan an riaghaltais mòr-mhurt gun adhbhar fo stiùir a' Chaiptein Raibeirt Chaimbeil. Bha iad ag obair air òrduighean as urrainnear a cheangal gu dìreach ri Morair Tagraidh an Rìgh ann an Alba, Dalrymple of Stair. Bha e doirbh aithneachadh le cinnt sam bith aig an àm cò bu choireach airson a' mhuirt Ach, cho-dhùin Pàrlamaid na h-Alba sa bhad gur e gnìomh muirt a bh' ann an Gleann Comhann agus chuir seo fearg air an riaghaltas ann an Lunnainn. Chuir am murt spionnadh mòr ann an taic do na Seumasaich ann an Alba a' toirt air na Sasannaich a bhith amharasach mu BhP Albannach sam bith a bha a' càineadh poileasaidh an riaghaltais air a' Ghàidhealtachd.

Stòr B bho litir gu caraid, sgrìobhte le Iarla Roxburghe, prìomh bhall den Squadrone Volante, Dùbhlachd 1706.

Tha an suidheachadh againn air a bhith gam lèireadh airson grunn mhìosan bho thòisich na deasbadan, agus mean air mhean tha mi air gluasad gu bhith a' gabhail ris an aonadh. Gu dearbh, tha mi a-nis air co-dhùnadh gum bi Cùmhnant an Aonaidh gun teagamh air aontachadh sa phàrlamaid. Dh'fhaodadh gun tèid ìmpidh a chur air Buill Pàrlamaid ann an Glaschu bhòtadh airson an aonaidh le dùil ri malairt le Jamaica agus Virginia agus an còrr de dh'ìmpireachd Shasainn. Do bhuill Chlèireach, faodaidh iad a bhith sona gum bi Co-arbas Hanover a' gabhail àite an Alba aon uair 's gu bheil aonadh ann. Ach, chan e malairt agus creideamh na h-aon adhbharan. Is dòcha gum bi tèarainteachd na dùthcha cinnteach leis a' chàirdeas ùr le Sasainn as e gu cinnteach an dùthaich as cumhachdaiche san t-saoghal. Tha seo air a bhith brosnachail don mhòr-chuid de mo cho-bhuill sa phàrlamaid agus tha e gam thoirt gu bhith a' creidsinn ann an airidheachd an aonaidh.

Stòr C bho T. C. Smout, *A History of the Scottish People, 1560–1830* (1969).

Bha Aonadh 1707 na fhìor bhriseadh-dùil agus gun fheum a cheart mar a bha Sgeama Darien, ged a tha mòran de luchd-eachdraidh ga fhaicinn mar rud sònraichte dha Sasainn. Dh'fhaillich air gnìomhachas anairt na h-Alba leasachadh mar a bha dùil an toiseach leis gu robh càileachd na bha aig na h-Albannaich ri reic ro ìosal an taca ris na farpaisich aca ann an Sasainn, gu sònraichte à sgìre Lancashire. Bha cuid de bhailtean costa an ear na h-Alba, ged nach robh iad uile, a dh'fhuiling crìonadh gu luath mar thoradh air farpais ann am malairt bho bhailtean ceann a tuath Shasainn. Gu cinnteach cha b' e toiseach tòiseachaidh ùr a bha seo ann an eachdraidh eaconamach na h-Alba. Às dèidh an aonaidh, chaidh casaidean a thogail gu tric gun robh Alba air a sàrachadh le cìsean troma a chuireadh orra airson cunntasan an riaghaltais ann an Lunnainn a lìonadh. Cha do luathaich pròiseas atharrachadh eaconamach gu na 1750an agus 1760an.

EACHDRAIDH NA H-ALBA - PÀIRT C (a' leantainn)

Stòr D bho Tom Devine, *Scotland's Empire, 1600–1815* (2003).

B' e aon de na prìomh fheartan ceangal na Roinn Eòrpa ri Ameireagaidh caitheamh stuthan cèin a thàinig bhon mheudachadh gun samhail sa mhalairt thar a' Chuain Siar. Mean air mhean dh'fhàs fèill air tombaca mar dhroga tlachdmhor agus airson a luach a shaoil iad a bh' ann mar chungaidh-leigheis. Sna bliadhnaichean às dèidh an aonaidh b' e malairt an tombaca an eisimpleir a b' iongantach de dh'iomairt Albannach, leis gum biodh in-mhalairt tombaca a Ghlaschu aig a' cheann thall na bu mhotha na Lunnainn, Bristol agus Liverpool còmhla. Dh'fhàs cothroman obrach ann am puirt air Chluaidh leithid Port Ghlaschu agus Grianraig anns na 1730an air sgàth cothrom air malairt leis na seann choloinidhean Sasannach, a bha a-nis Breatannach. Dh'adhbhraich na h-iomairtean sin tuilleadh tasgaidh. Chleachd marsantan tombaca ann an Glaschu am prothaidean bhon chiad bheagan dheicheadan den aonadh gus gnìomhachasan eile a stèidheachadh ann an dèanamh bhotal, giullachd siùcair, bancaireachd agus taighean-grùide.

Feuch A H-UILE ceist a leanas.

9. Dè cho slàn 's a tha **Stòr A** a' mìneachadh mar a dh'fhàs an dàimh le Sasainn na bu mhiosa? 10
Cleachd an stòr agus d' fhiosrachadh fhèin.
10. Mìnich na h-adhbharan airson gu robh mòran Albannach an aghaidh an Aonaidh le Sasainn. 8
11. Dèan measadh air cho feumail 's a tha **Stòr B** mar fhianais air gabhail ri Achd an Aonaidh le Pàrlamaid na h-Alba. 8
Ann a bhith a' tighinn gu co-dhùnadh bu chòir dhut iomradh a thoirt air:
 - tùs an stòir agus air an amas a dh'fhaodadh a bhith aig an stòr
 - susbaint an stòir
 - d' fhiosrachadh fhèin.
12. Dè an uiread a tha **Stòran C** agus **D** a' nochdadh mu dhiofar mhìneachaidhean air buaidh eaconamach an Aonaidh, gu 1740? 10
Cleachd an stòr agus d' fhiosrachadh fhèin.

Pàirt D — Imrich agus Ìmpireachd, 1830–1939

Dèan sgrùdadh air na stòran gu h-ìosal agus freagair na ceithir ceistean a leanas.

Stòr A bho Tom Devine, *The Scottish Clearances* (2019).

Thàinig èiginn air Eilean Thiriodh a lean gu mòr imrich às an eilean. Bha muinntir an àite a' fulang fìor ghort mar thoradh air gaiseadh a' bhuntàta, breithneachadh a chaidh a dhearbhadh nas fhaide air adhart leis na h-oifigearan faochaidh a bha den bheachd gur e an t-eilean aon den fheadhainn as truaighe sna h-Eileanan Siar. Bha àireamh sluaigh an eilein air a bhith a' dol an-àirde eadar 1801 agus 1841, rud nach robh seasmhach air eilean cho beag, fiù ged nach bitheadh gort air tachairt. B' e roinneadh neo-chùramach an fhearainn ann an croitean a bha na adhbhar bunaiteach eile airson fàs an t-sluaigh. Gus dèiligeadh ris na h-èiginn thòisich Diùc Earra-Ghàidheal air sgeama mòr-eilthireachd, de fhireannaich, boireannaich agus clann, gu sònraichte a Chanada eadar 1847 agus 1851 aig cosgais £3.80 gach duine don Diùc.

Stòr B bho gheàrr-chunntas air òraid a lìbhrig an t-Urramach Charles air obair mhiseanaraidh anns na h-Innseachan aig coinneamh de dh'Eaglais na h-Alba, 16 Cèitean 1849.

Thug an t-Urramach Charles, a bha ann an Calcutta, beagan bheachdan seachad air a' choimhearsnachd Chrìosdail anns na h-Innseachan, le iomradh sònraichte air sgeama nan Innseachan. Thug am ministear iomradh air an obair a bha miseanaraidhean Albannach a' dèanamh gus crìoch a chuir air, na bheachd fhèin, an-ìochd agus ana-mhoraltas creideamhan dùthchasach nan Innseachan. Thuirt e cuideachd gun robh 1,800 fear òg ann an Calcutta fo thrèanadh cràbhach co-cheangailte ri sgeama Eaglais na h-Alba sna h-Innseachan aig an robh eòlas air a' Bhìoball co-ionann ri, mura b' ann na b' fheàrr na eòlas nan oileanach a bha a' dèanamh creideamh ann an Alba, a' nochdadh a bharrail gum faodadh Crìosdaidheachd a-nis fàs anns na h-Innseachan. Mhol e an uair sin gum bu chòir don sgeama foghlaim a bhith stèidhichte air a' Bhìoball agus thug e iomradh air mar a bha an eaglais an sàs ann am foghlam bhoireannach. Thug a' Chomataidh taing don Urramach Charles airson a bheachdan.

Stòr C bho Joe Pieri, *The Scots-Italians: Recollections of an Immigrant* (2005).

Air feadh Baile Ghlaschu bha mòran dheagh bhùithtean reòiteig agus bùithtean èisg is tiops, uile gu math prothaideach agus an seilbh theaghlaichean in-imriche Eadailteach, le athair an teaghlaich glè dhualtach a bhith air tòiseachadh a bheatha a' putadh bara reòiteig air sràidean Ghlaschu. Dh'fhàs muinntir Ghlaschu is luchd-tadhail air a' bhaile gu math eòlach air ainmean mar Coia, di Ciacca agus Crolla. Ach, cha do lean a h-uile Eadailtich an rathad èisg is tiops gu soirbheachas. Stèidhich Vincent Coia taigh-fuine prothaideach air Rathad Garscube far an robh iartras mòr air na paidhean feòla 'VC' sònraichte aige, gu h-àraid air làithean geama Club Ball-coise Partick Thistle. Stèidhich cuid eile iad fhèin mar bhorbairan agus gruagairean soirbheachail agus cha b' fhada gus an robh sluaigh Ghlaschu a' dol thuca gus am falt a ghearradh san stoidhle as ùire.

EACHDRAIDH NA H-ALBA - PÀIRT D (a' leantainn)

Stòr D bho Mary Edward, *Who Belongs to Glasgow?* 1993

Bha deireadh an 19^{mh} linn na àm leasachadh gnìomhachais agus leasachadh eaconamach cudromach ann an agus timcheall air Glaschu agus taobh siar na h-Alba. Chaidh pròiseactan leithid Rèile-fo-rathad Ghlaschu a thogail agus a chladhach gu ìre mhòr le in-imrichean Èireannach. Cuideachd, ged nach b' e obair thraidiseanta a bh' ann am mèinneadh guail do mhuinntir na h-Èireann, bha beatha a' mhèinneir a cheart cho cruaidh ri beatha an nàbhaidh, agus in-imrichean, ag atharrachadh gu luath ri riathanasan obrach sa ghnìomhachas sin ann an Ghlaschu agus na sgìrean mun cuairt. Ach, cha b' e fir a-mhàin a chuir ris an sgioba-obrach, ach bha na ceudan de bhoireannaich is clann Èireannach a' cosnadh am beòshlaint anns an iomadh muileann cotain ann an Glaschu agus mun cuairt. A dh'aindeoin gun do chuir na h-Èireannaich gu mòr ri Alba aig an àm, bha iad fhathast a' fulang magadh agus tàir ann an cuid de roinnean den chomann-shòisealta.

Feuch A H-UILE ceist a leanas.

- 13. Dè cho slàn 's a tha Stòr A a' mìneachadh nan adhbharan a rinn Albannaich imrich? 10**
Cleachd an stòr agus d' fhiosrachadh fhèin.
- 14. Mìnich na h-adhbharan carson a dh'fhiosraich diofar bhuidhnean in-imrichean ann an Alba eòlasan eadar-dhealaichte. 8**
- 15. Dèan measadh air cho feumail 's a tha Stòr B mar fhianais air buaidh eilthirich Albannach air na h-Innseachan. 8**
Ann a bhith a' tighinn gu co-dhùnadh bu chòir dhut iomradh a thoirt air:
- *tùs an stòir agus air an amas a dh'fhaodadh a bhith aig an stòr*
 - *susbaint an stòir*
 - *d' fhiosrachadh fhèin.*
- 16. Dè an uiread a tha Stòran C agus D a' nochdadh mu dhiofar mhìneachaidhean air na chuir in-imrichean do eaconamaidh na h-Alba? 10**
Cleachd an stòr agus d' fhiosrachadh fhèin.

PÀIRT E – Linn a’ Chogaidh Mhòir, 1914–1928

Dèan sgrùdadh air na stòran gu h-ìosal agus freagair na ceithir ceistean a leanas.

Stòr A bho Nick Lloyd, *Loos*: (1915, 2008)

Aig 6:30m air 25 Sultain 1915, às dèidh dà fhichead mionaide de ghas is ceò a leigeil ma sgaoil sreap a’ chiad ionnsaigh de shia roinnean-airm Breatannach a-mach às na trainnsichean aca agus thòisich iad a’ dèanamh an slighe thairis air no-man’s-land. Anns an adhartas as iongantaich den latha ghabh an 15^{mh} Roinn-airm (Albannach) thairis dà loidhne dìon Ghearmailteach, a’ glacadh baile Loos agus a’ gabhail smachd air Cnoc 70. B’ urrainn do bhuidheann-catha na King’s Own Scottish Borderers, Scottish Rifles agus an Highland Light Infantry putadh tro na sgòthan gas agus tro loidhne aghaidh na Gearmailt. Dh’fhuiling na buidhnean-chatha air an làimh dheis orra den Fhreiceadan Dubh agus de na Sìophortaich mòran leòintich bho losgadh ghunnaichean-inneil, ach lean iad air adhart gu daingeann a dh’ionnsaigh baile Loos. Air an roinn a tuath, ge-tà, bha blàr eadar-dhealaichte a’ dol air adhart. Fhad 's a fhuair an 9^{mh} Roinn-airm (Albannach) air an àite làidir Gearmailteach ris an canar an Hohenzollern Redoubt a ghabhail, cha b’ urrainn dhaibh a dhol mòran na b’ fhaide, agus thàinig stad orra.

Stòr B bho aithisg sa phàipear-naidheachd *The Glasgow Herald*, 6 Samhain 1917.

Tha M Rousseu, eòlaiche nèibhidh Riaghaltas na Frainge, a’ leantainn leis na h-artaigilean taingeil, fiosraichte aige mun turas aige gu ionadan togail shoithichean Bhreatainn. Tha na gàrraidhean-iarainn mòra a tha a’ togail shoithichean air Chluaidh, gu h-àraidh Fairfields, a’ toirt deagh bheachd air na seòrsaichean long-cogaidh a tha gan togail an seo. Chithear a h-uile seòrsa de thogail anns na gàrraidhean-iarainn sin leis gu bheil crùsairean, luing-millidh, bàtaichean-aigeil agus eathraichean-mèin uile gan togail taobh ri taobh. Chunnaic e le iongantais meud anabarrach cuid de chrùsairean ùra Breatannach; gu dearbh, thug e fa-near gum feumadh iad na leathadan-luing air a bheil na soithichean ùra sin gan togail a leudachadh gus dèiligeadh ri am meud. A bharrachd air an togail armachd seo tha gàrraidhean-iarainn Chluaidh a’ leantainn air adhart a’ dèanamh shoithichean marsanta gus a’ mhalairt a tha deatamach don dùthaich againn a leantainn.

Stòr C bho I.G.C. Hutchison, *Scottish Unionism between the two world wars* (1998).

Ro 1914, bha pàipearan-naidheachd na maidne anns na prìomh bhailtean an ìre mhath air an roinn gu co-ionann eadar taic a thoirt dha Aonaidhich agus Libearalach. Bho mheadhan nan 1920an bha na pàipearan sin uile Tòraidheach, chaidh an Daily Record Libearalach a bha stèidhichte ann an Glaschu a cheannach le sealbhadairean ùra agus chaidh e a champa an Aonaidh, agus chuir co-aonaidhean eadar an dà phàipear làitheil ann an Dùn Dè agus Obar Dheathain às don phàipear Libearalach anns gach baile. Bha Eaglais na h-Alba gu tur Aonaidheach agus an dèidh a’ chogaidh lean iad orra gu làidir an-aghaidh radaigeachd. Dh’fhàs dreuchd an lagha, aig an robh ceanglaichean cudromach a-riamh ri poilitigs ann an Alba, uile gu lèir Aonaidheach às dèidh 1918, agus bha an claadhadh-bheachd cho mòr is gun robh aig a’ chiad riaghaltas Làbarach ann an 1924 ri dithis Aonaidheach a chur an dreuchd ann an oifisean lagha na h-Alba.

EACHDRAIDH NA H-ALBA - PÀIRT E (a' leantainn)

Stòr D bho Ewen A. Cameron, 'Out with the old, in with the new? Scottish Politics in the aftermath of the Great War' (2018).

Ged a bha toraidhean taghaidh Aonaidheach neo-chunbhalach anns na 1920an, cha bu chòir an dìochuimhneachadh nuair a thathar a' beachdachadh air poilitigs na h-Alba às dèidh a' Chogaidh Mhòir. Mar a thuirt prìomh neach-eachdraidh poilitigs na h-Alba san àm seo, bha cogadh math air a bhith aig Luchd an Aonaidh, coltach ris na Làbaraich. Fhuair Aonaidheachd ann an Alba barrachd taic às dèidh a' chogaidh leis gu robh am Pàrtaidh Aonaidheach air a bhith follaiseach san oidhirp air trusadh saor-thoileach aig toiseach a' chogaidh. Anns an aon dòigh, bha mòran de luchd-gnothachais Albannach, ann an roinnean a bha cudromach do oidhirp a' chogaidh, nan Aonaidhich, a' meudachadh taic an t-sluaigh airson Aonaidheachd phoilitigeach ann an Alba. Mar a bhiodh dùil bho phàrtaidh a bha dualtach e fhèin a phasgadh sa bhratach, bha blas làidir de dh'armailteachd anns a' Phàrtaidh Aonaidheach às dèidh a' chogaidh, gu dearbh bha eachdraidh armailteach aig trì-deug de BhP Aonaidheach a chaidh a thaghadh gu soirbheachail ann an 1918. Bha seo gu math nas àirde na na Libearalaich neo na Làbaraich ann an Alba.

Feuch A H-UILE ceist a leanas.

17. Dè cho slàn 's a tha **Stòr A** a' mìneachadh dreuchd nan Albannach air an Aghaidh an Iar? 10
Cleachd an stòr agus d' fhiosrachadh fhèin.
18. Mìnich na h-adhbharan a thug an Cogadh Mòr buaidh air comann-sòisealta agus cultar na h-Alba. 8
19. Dèan measadh air cho feumail 's a tha **Stòr B** mar fhianais air buaidh a' chogaidh air gnìomhachas na h-Alba. 8
Ann a bhith a' tighinn gu co-dhùnadh bu chòir dhut iomradh a thoirt air:
 - tùs an stòir agus air an amas a dh'fhaodadh a bhith aig an stòr
 - susbaint an stòir
 - d' fhiosrachadh fhèin.
20. Dè an uiread a tha **Stòran C** agus **D** a' nochdadh mu dhiofar mhìneachaidhean air taic leantaileach airson aonaidheachd phoilitigeach? 10
Cleachd an stòr agus d' fhiosrachadh fhèin.

[CRÌOCH A' PHÀIRTEIR]

[DUILLEAG BHÀN]

NA SGRÌOBH AIR AN DUILLEIG SEO

[DUILLEAG BHÀN]

NA SGRÌOBH AIR AN DUILLEIG SEO

[DUILLEAG BHÀN]

NA SGRÌOBH AIR AN DUILLEIG SEO